

Studying Pre-Event Protection from the Criminological Perspective of Social Reaction

Received: 2024-12-30

Pp. 29-62

Accepted: 2025-04-14

Rahman Sanganeh*¹, Mohammad Ganji²

Abstract

Background and Objective: Protecting the security forces before incidents occur requires studying the areas of harm. One of the areas is regulations arising from laws, guidelines, and regulations, which themselves may have hidden harms on employees and are considered to be malfunctions. The present study, with the aim of identifying regulations that are harmful to security forces employees, seeks to answer the question of how security forces employees have perceived and experienced the harmful effects of the regulations related to them?

Methodology: The research paradigm is qualitative and the research method is phenomenological. The field of study is 23 staff and executive managers of the Qom Provincial Police Command who have been selected purposefully. The data collection method was semi-structured interviews focusing on security forces-related regulations that continued until data saturation. After ensuring the reliability and trustworthiness of the data, thematic analysis was used to extract and classify the data.

Findings: After the interviews, 57 statements of the context of harm to Faraja employees were identified. The statements include 11 basic themes, which are: conflicting intervention, inconsistent practice, localized structure, inadequate infrastructure, outsourcing of supervision, environmental risk, political dominance, unequal regulations, basic economic environment, institutional exploitation and humiliating punishment.

Conclusion: The harmful consequences of Faraja regulations have emerged in institutional misalignment, non-distributed power and unbalanced structure. Changing management practices, utilizing the opinions of security experts, structuring the organization with a security perspective and amending and integrating Faraja inter-institutional regulations can achieve pre-event protection.

Keywords: Pre-event protection, unbalanced structure, misaligned institutions, non-distributed power, social reaction criminology.

Citation (APA): Sanganeh, Rahman, & Ganji, Mohammad (2025). Studying Pre-Event Protection from the Criminological Perspective of Social Reaction, *Quarterly of Supervision and Inspection*, 19 (71), 29-62.

DOI: <https://doi.org/10.22034/si.2025.104596>

1- Assistant Professor, Department of Law, Islamic Azad University, Natanz Branch. Isfahan. Natanz (Corresponding Author) Email: mirjaveh2019@gmail.com

2- Associate Professor, Department of Social Sciences, University of Kashan, Iran. Email: m.ganji@kashanu.ac.ir

مطالعه صیانت پیش‌رویدادی از منظر جرم‌شناسی واکنش اجتماعی

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۱/۲۵

صص ۶۲-۲۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۱۰

رحمان سنگانه^{۱*}، محمد گنجی^۲

چکیده

زمینه و هدف: صیانت از کارکنان فراجا قبل از بروز رویدادها، نیازمند مطالعه زمینه‌های آسیب است. یکی از زمینه‌ها، مقررات برآمده از قوانین، دستورالعمل‌ها و آیین‌نامه‌ها است که خودشان ممکن است آسیب‌های پنهان بر کارکنان داشته باشند و به اصطلاح کژکارکرد تلقی شوند. پژوهش حاضر با هدف شناسایی مقررات آسیب‌زای کارکنان فراجا، به دنبال پاسخ به این پرسش است که کارکنان فراجا چگونه آثار زیانبار مقررات مربوط به خود را درک و تجربه کرده‌اند؟

روش‌شناسی: روش پژوهش از نوع کیفی با رویکرد پدیدارشناسی است. میدان مطالعه، ۲۳ نفر از مدیران ستادی و اجرایی فرماندهی انتظامی استان قم هستند که به صورت هدفمند انتخاب شده‌اند. روش گردآوری داده‌ها، مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته با محوریت مقررات مرتبط با فراجا بوده که تا اشباع داده‌ها ادامه یافته است. پس از احراز قابلیت اعتماد و اطمینان داده‌ها، از روش تحلیل تم به منظور استخراج و طبقه‌بندی داده‌ها استفاده شد.

یافته: پس از مصاحبه‌ها، تعداد ۵۷ مفهوم زمینه آسیب به کارکنان فراجا شناسایی شد. مفاهیم شامل ۱۱ تم پایه می‌باشند که عبارتند از: مداخله معارض، رویه ناسازگار، ساختار محلی شده، زیرساخت نامتناسب، برون سپاری نظارت، خطرآفرینی محیط، سلطه سیاست، مقررات نابرابر، محیط اقتصاد پایه، بهره‌کشی نهادی و مجازات تحقیری، می‌باشند.

نتیجه‌گیری: پیامدهای آسیب‌زای مقررات فراجا در ناهم‌سویی نهادها، قدرت غیرتوزیعی و ساختار نامتوازن، پدیدار شده است. تغییر رویه مدیریتی، بهره‌گیری از نظرات کارشناسان صیانتی، ساختار سازی سازمانی با نگرش صیانتی و اصلاح و تجمیع مقررات بین نهادی فراجا، می‌توانند صیانت پیش‌رویدادی را محقق کند.

کلیدواژه‌ها: صیانت پیش‌رویدادی، ساختار نامتوازن، نهادهای ناهم‌سو، قدرت غیرتوزیعی، جرم‌شناسی واکنش اجتماعی.

استناد (APA): سنگانه، رحمان، و گنجی، محمد (۱۴۰۴). مطالعه صیانت پیش‌رویدادی از منظر جرم‌شناسی واکنش اجتماعی. *فصلنامه نظارت و بازرسی*، ۱۹ (۷۱)، ۲۹-۶۲.

DOI: <https://doi.org/10.22034/si.2025.104596>

۱ - استادیار گروه حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نطنز. اصفهان. نطنز (رایانامه نویسنده مسئول: mirjaveh2019@gmail.com)

۲ - دانشیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه کاشان، ایران. (رایانامه m.gangi@kashanu.ac.ir)

صیانت در لغت به معنای حفظ کردن، خویشتن نگاه داشتن، و نگهداری است (معین، ۱۳۷۵: ۲۱۷۵). در اصطلاح، مفهوم صیانت به تداوم بقای موضوع و حفظ اصالت آن با فراهم ساختن شرایط و امکانات لازم اطلاق می‌شود (کریمایی، ۱۳۸۴: ۶۹). در اصطلاح امنیتی، این واژه شامل کلیه تدابیر و فعالیت‌های عامل و غیرعامل است که به منظور حفاظت و پاسداری از کارکنان، سازمان و مأموریت‌ها در مقابل آسیب‌ها و تهدیدات امنیتی و غیرامنیتی انجام می‌پذیرند (نبوی‌نژاد، ۱۳۹۱: ۴۱). در میان نیروهای نظامی، کارکنان فرماندهی انتظامی کشور به دلیل تعامل مستمر با اقشار مختلف و انجام وظایف متنوع اجتماعی، انتظامی و امنیتی، همواره در معرض آسیب و تهدید قرار دارند؛ بنابراین، اهمیت صیانت از آنان بر هیچ کسی پوشیده نیست.

تکالیف متعددی برای کارکنان فراجا در مقررات عمومی و اختصاصی پیش‌بینی شده است.^۱ این تکالیف به صورت انبوه و گاه بدون در نظر گرفتن شرایط و واقعیات موجود، تدوین شده است. این وضعیت ممکن است پیامدهای منفی و آسیب‌زا برای کارکنان داشته باشد. بر این اساس، قبل از بروز رویدادها، لزوم بررسی ابعاد آسیب‌زای این مقررات احساس می‌شود؛ امری که در مطالعه جرم‌شناسی واکنش اجتماعی جایگاه خاصی دارد. جرم‌شناسی واکنش اجتماعی به جای بررسی علل ارتکاب جرم در فرد یا جامعه، بر قانون جزا و نحوه عملکرد دستگاه قضایی، از جمله دادگاه‌ها، تمرکز می‌کند (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۷۴: ۱۹۳). در پژوهش حاضر، کارکنان فراجا به عنوان مجریان و تابعان مقررات قضایی، اداری، اجرایی و تشکیلاتی در نظر گرفته شده‌اند که پیامدهای منفی اجرای این مقررات را درک و تجربه می‌کنند.

بخشی از تنوع و تکرار مقررات فراجا، به ساختار معیوب نهادهای عمومی و دولتی بازمی‌گردد. با توجه به کاستی‌های امنیتی و انتظامی در این نهادها، امنیت مأموریت‌های آنان اغلب با مداخله فراجا تأمین می‌شود. علاوه بر این،

۱ - در سامانه قوانین و مقررات مجلس شورای اسلامی، بیش از ۲۵۰ مقررات مربوط به فراجا وجود دارد.

نگرش‌های امنیت‌مدار مسئولان اجرایی و تقنینی و ناآگاهی آنان نسبت به ساختار فراجا، منجر به مداخلات غیرکارشناسانه کارکنان فراجا در حوزه‌های فرهنگی، اجتماعی و سایر حوزه‌ها شده است. این نوع نگرش، روش‌های پیشگیری وضعی و انتظامی پلیسی را جایگزین روش‌های پیشگیری اجتماعی می‌کند و فرسودگی شغلی و آسیب‌پذیری کارکنان فراجا را به دنبال دارد.

مطالعات قبلی، بیش‌تر به عوامل درونی و بیرونی مؤثر بر صیانت، راه‌کارهای پیشگیری از فساد و اثر بخشی اقدام‌ها پرداخته‌اند، اما کاستی اصلی این مطالعات، بررسی ساختارهای کلان و تأثیر آن‌ها بر صیانت کارکنان است؛ ساختارهایی که هم در بُعد درون‌سازمانی و هم در بُعد برون‌سازمانی تأثیرگذارند. نهاد فراجا، علاوه بر مأموریت‌های نظامی، وظایف اجتماعی و انتظامی در حوزه‌های برون‌سازمانی دارد؛ بنابراین، نیازمند تحلیل جامع و عمیق در زمینه ساختارهای تقنینی است. در حال حاضر، رفع پیامدهای منفی مقررات، اغلب بر پایه شناسایی مصداقی و سطحی توسط کارشناسان حقوقی و مسئولان فراجا استوار است که زمان‌بر و مبتنی بر داده‌های علمی و تجربی نیست. برخی از کارکنان، مجری مقررات برون‌سازمانی هستند و پیامدهای منفی مقررات را درک کرده‌اند، در حالی که برخی، تابع مقررات درون‌سازمانی هستند و اثرات منفی مقررات بر انجام وظایف‌شان را تجربه می‌کنند. بر این اساس، کاوش در آسیب‌های مقررات از طریق فهم تجربه زیسته کارکنان فراجا - به‌عنوان مجریان و تابعان آن‌ها - در قالب مطالعه پدیدارشناسی، امکان‌پذیر می‌کند و می‌تواند منجر به صیانت پیش‌رویدادی شود.

به‌لحاظ نظری، پژوهش حاضر نقطه آغازی نو برای مطالعه ساختارهای کلان جامعه با رویکرد پدیدارشناسی است که تأثیر آن‌ها بر صیانت کارکنان فراجا بررسی می‌شود. این نوع مطالعه، به توسعه کمی و کیفی ادبیات موجود کمک کرده و خلاءهای مطالعات پیشین را برطرف می‌سازد. به لحاظ کاربردی، نتایج حاصله می‌تواند نگرش مسئولین درون و برون‌سازمانی را نسبت به اهمیت و ضرورت صیانت از کارکنان فراجا عمیق‌تر و واقع‌گرایانه‌تر سازد. بی‌توجهی به ابعاد آسیب‌زا و مخرب مقررات، ممکن است منجر به محکومیت‌های کیفری

بی‌دلیل، کاهش انگیزه و تزلزل اعتماد عمومی شود و در پسِ آن، نقض حقوق شهروندی و کاهش سرمایه اجتماعی فراجا پدیدار شود.

پیشگیری از تهدیدات مأموریتی، حفاظت از جان و مال کارکنان و اقدام زودهنگام قبل از بروز رویدادها، دغدغه اصلی پژوهش حاضر است که با هدف شناسایی مقررات آسیب‌زای کارکنان فراجا، به دنبال پاسخ به این پرسش است که کارکنان فراجا چگونه آثار زیانبار مقررات مربوط به خود را درک و تجربه کرده‌اند؟

پیشینه پژوهش

بخشی از مطالعات انجام‌شده مرتبط با صیانت از کارکنان فراجا، پیرامون چرایی و بایسته‌های صیانت پیش‌رویدادی، عوامل مؤثر بر صیانت، پیشگیری از فساد پلیس و اثر بخشی اقدامات صیانتی است که در ادامه بدان پرداخته می‌شود:

عامری (۱۴۰۳) در پژوهشی با عنوان «الزامات و بایسته‌های تحقق صیانت پیش‌رویدادی در فراجا» با روش دلفی نتیجه گرفت: این الزامات و بایسته‌ها به‌ترتیب اولویت شامل: ارزشی، بینشی، فرماندهی و مدیریت، فردی، سازمانی، امنیتی و ایمنی، آموزشی و پژوهشی است.

محمدپور و ادیبی (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان «اثر بخشی اقدامات صیانتی در پیشگیری از وقوع جرم ارتشاء توسط کارکنان فراجا (مورد مطالعه: فاتب)» با روش توصیفی پیمایشی دریافتند: اقدامات صیانتی اثر مثبت در پیشگیری از جرم دارند که جلسات پرسش و پاسخ از اهم اقدامات صیانتی است.

لشکری و پاک‌نهاد (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان «ارائه مدل عوامل مؤثر در شکل‌گیری فساد اداری با تأکید بر جرم اخذ رشوه» با روش تحلیل مضمون ۹ مضمون فرماندهی، اعتقادی و اخلاقی، تجهیزات و پشتیبانی، نظارت، آموزش، توانمندسازی و حمایتی، اقتصادی، قانونی و قضایی، فرهنگی و اجتماعی را به‌عنوان عوامل مؤثر بر شکل‌گیری فساد اداری مشخص کردند.

عامری، ناظمی و قاسمی (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان «نقش فرماندهان و مدیران در پیشگیری از جرائم کارکنان» با روش توصیفی پیمایشی دریافتند: شیوه‌های فرماندهی، نقش شایانی در کاهش جرائم کارکنان دارد؛ به‌نحوی که نقش مراقبتی، بیش‌ترین تأثیر و نقش‌های ممانعتی و مقابله‌ای فرماندهان، کم‌ترین تأثیر در پیشگیری از جرائم کارکنان را دارد.

عشایری و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان «مطالعه عوامل مؤثر بر ظهور فساد اداری و الگوی پیشگیری از آن» به این نتیجه رسیدند که فساد در اثر کاهش سرمایه اجتماعی رخ می‌دهد.

ظهیریان و گرگانلو (۱۴۰۱) در پژوهش با عنوان «مفهوم‌شناسی پدیده صیانت پیش‌رویدادی با تأکید بر نقش فرماندهان و مدیران در سلامت اداری و پیشگیری از فساد در بین کارکنان نیروی انتظامی» دریافتند: چرایی صیانت پیش‌رویدادی مسئول صیانت از نفس در اسلام است که عمل به آن، زمینه دوری از ارتکاب اعمال زشت و ناپسند در زندگی شخصی و اجتماعی می‌شود.

معظمی‌گودرزی و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان «بررسی علل وقوع جرائم و تخلفات سربازان وظیفه از منظر رهیافت‌های جرم‌شناسی» با روش توصیفی تحلیلی دریافتند: سربازانی که از حمایت‌های اجتماعی، اقتصادی و خانوادگی برخوردار نیستند، بیش‌تر در معرض وقوع جرائم و تخلفات قرار دارند.

غفوریان اصل، زنگنه و سالمی (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «بررسی تأثیر اجرای طرح سفیر صیانت بر کاهش ارتکاب جرائم کارکنان» دریافتند: طرح سفیران صیانت با اقدامات آموزشی و آگاه‌سازی به‌خصوص در یگان‌های دوردست و با ارتباط نزدیک با کارکنان، بر کاهش جرائم آنان تأثیرگذار است.

آمانیا و آکینلابی و بلو^۱ (۲۰۲۵) در پژوهشی با عنوان «ارزیابی افسران پلیس از عوامل منجر به فساد پلیس در غنا» با روش توصیفی دریافتند: عوامل

مؤثر در فساد پلیس شامل عوامل مالی، فرهنگی، نهادی و نظارتی/ راهنمایی، است.

بالوگون^۱ (۲۰۲۳) در پژوهشی با عنوان «بررسی اثر متقابل عدالت سازمانی ادراک‌شده و نقض قرارداد روان‌شناختی بر فساد پلیس در نیجریه» دریافتند: گرایش به فساد در پلیس با انصاف ادراک‌شده در رویه سازمانی، سیستم توزیع، رفتار بین فردی و اطلاعات، کاهش می‌یابد و مقامات پلیس و ذی‌نفعان مربوطه باید همیشه انصاف را در رویه‌ها و شیوه‌های مدیریتی خود و هم‌چنین نحوه برخورد با کارکنان خود حفظ کنند.

سیمپسون^۲ (۲۰۲۲) در مقاله‌ای با عنوان «آیا تخلف پلیس مسری است؟» با روش تحلیل محتوا به موارد سوء رفتار پلیس شهر دالاس در ایالت تگزاس آمریکا پرداخت و نتیجه گرفته: سوء رفتار پلیس با رفتار نادرست گذشته، تمایل درونی افسران، بافت محله و در مواردی با نژاد افسر پلیس ارتباط دارد و تصدی‌گری بخشی یک عامل کاهش‌دهنده است.

خان، احمد و احمد^۳ (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان «تقویت یکپارچگی پلیس با بررسی علل فساد» با رویکرد کیفی دریافتند: فساد پلیس علل اجتماعی دارد. دستمزد ضعیف، کمبود منابع، اقتصاد اخلاقی و سیاسی شدن پلیس با فساد آن رابطه دارد؛ اویمادا^۴ (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان: «مبارزه با فساد پلیس در ژاپن» با روش توصیفی دریافت: پیشگیری از فساد در پلیس ژاپن از طریق آموزش اخلاق، برگزاری کلاس‌های آموزشی و اعمال مقررات بدون اغماض شکل می‌گیرد.

بریودی و پرینزler^۵ (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان «نظام مداخله زودهنگام پلیس نیوزلند» با روش تحلیل محتوا، عملکرد کارکنان پلیس نیوزلند را قبل و

1- Balogun

2- Simpson

3- Khan, Ahmed & Ahmed

4- Oyamada

5- Briody & Prenzler

بعد از مداخله بررسی و دریافتند: با اجرای نظام مداخله زودهنگام میزان شکایت از افسران پلیس کاهش یافته است.

کومسا^۱ (۲۰۱۵) در پژوهشی با عنوان: «فساد پلیس: نگاهی به ماهیت و کنترل آن» نتیجه گرفت: فساد پلیس یک مشکل نهادی و اجتماعی است که در کشورهای در حال توسعه به دلیل نهادهای ضعیف، فقر و اجرای ضعیف قوانین، مزمن و شایع است. آموزش حقوق شهروندی و پیامدهای فساد، افزایش دستمزد، انتشار فساد پلیس توسط رسانه‌ها، خودداری مردم از دادن رشوه، قوانین بازدارنده، رهبری قوی و دوراندیش، از راه‌کارهای پیشگیری از فساد پلیس است.

جمع‌بندی پیشنهادی

مطالعات انجام‌شده به ساختارهای جرم‌زا در سطح کلان مانند ساختار تقنینی، توجهی نداشته‌اند، در حالی که این عوامل نقش مهمی در ایجاد زمینه‌های انحراف در کارکنان فراجا ایفاء می‌کنند. در پژوهش‌های پیشین، به اقدامات صیانتی، عوامل مؤثر قبل از بروز فساد و جرم، هم‌چنین نقش نهادهای قانون‌گذاری و اجرایی در این زمینه، تمرکز نشده است. در مقابل، پژوهش حاضر تلاش دارد تا با رویکردی علمی، از منظر جرم‌شناسی واکنش‌های اجتماعی، به موضوع صیانت از کارکنان پیش از بروز رویداد بپردازد و نقش مقررات مرتبط را در بروز آسیب به کارکنان فراجا، از طریق تحلیل تجربیات زیسته مجریان این امور، شناسایی کند.

مبانی نظری پژوهش

واکنش اجتماعی علیه جرم، توجه به وضع و اجرای قوانین کیفری، تحدید مداخله نظام کیفری در مقوله جرم و اصلاح و بهبود شیوه برخورد متولیان آن با بزه‌کاران را به دنبال دارد. دیدگاه‌های حاکم بر جرم‌شناسی واکنش اجتماعی شامل، دیدگاه مارکسیسم، نظریه برچسب‌زنی، جرم‌شناسی رادیکال و

جرم‌شناسی سازمانی یا تشکیلاتی است (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۷۴: ۱۹۴). کارکنان فراجا به‌عنوان مخاطبان جرم‌شناسی واکنش اجتماعی قرار دارند که برای صیانت از آنان پیش از رویداد، بررسی جنبه آسیب‌پذیری مقررات شغلی و سازمانی ضروری است.

نظریه مارکسیست، بیش‌تر جنبه سیاسی دارد اقتصاد را زیربنا و حقوق یکی از اجزای روبنا می‌باشد. به‌زعم مارکس، اقتصاد در جوامع سرمایه‌داری، شامل تولید و درآمد است اما سرمایه‌داران معدودی که اهرم‌ها را در دست داشته، مالک ابزار تولیدند، بر توده عظیم مردم فرمان می‌رانند. قانون در خط طبقه اقتصادی حاکم و بازتاب‌دهنده منافع آن است و دولت به‌عنوان ابزار این طبقه حاکم، قوانین حمایت‌کننده منافع آن‌را وضع می‌کند. دستگاه‌های گوناگون کنترل اجتماعی دولت مانند پلیس، دادگاه و زندان نیز به‌گونه‌ای هم‌ساز با منافع صاحبان قدرت و علیه منافع گروه‌های دارای قدرت کم‌تر به‌ویژه طبقه کارگر، عمل می‌کنند (مارش، ملویل، مورگان و نوریس، ۱۳۹۳: ۲۰۹). دیدگاه مارکسیستی، دیدگاهی کاملاً انتقادی است که به جای مطالعه جرم، خود سیستم عدالت کیفری و نظام حکومتی را عاملی جرم‌زا می‌داند و طرفدار اصلاح چارچوب قوانین است، به‌نحوی که بتواند جهت‌گیری دستگاه قضایی و نیز تعریف جرم را دگرگون کند (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۷۴: ۱۹۵). بر اساس دیدگاه چمبلیس^۱، طبقه حاکم قوانین را وضع می‌کنند که از منافع آنان حمایت، قدرت آنان را حفظ و طبقه تحت سلطه آن‌ها را کنترل کند (لوسون و هیتون^۲، ۲۰۱۰: ۵۲).

بر مبنای این دیدگاه، زمانی که نگرش درآمدزایی و حفظ منافع نهادهای ذی‌نفوذ بر مقررات فراجا رسوخ می‌کند، صیانت از کارکنان فراجا با چالش‌هایی مواجه می‌شود.

برابر **نظریه تعامل‌گرایی** (برچسب‌زنی)، تفاوت واقعی میان بزه‌کاران و ناکرده بزه‌ها را باید در چگونگی و نحوه برخورد دستگاه عدالت کیفری، پلیس و

1- Chambliss

2- Lawson & Heaton

کارگزاران کنترل اجتماعی، جست‌وجو کرد. انحراف کیفیت عملی نیست که فرد مرتکب آن می‌شود بلکه نتیجه به‌کارگیری قواعد و کیف‌ها از سوی دیگران در مورد بزه‌کار است (بکر^۱، ۱۹۶۳: ۹). انحراف اولیه به عمل اولیه باز می‌گردد و ممکن است دارای سرشتی کاملاً آزمایشی باشد و عمل اولیه تنها چهره‌ای حاشیه‌ای برای ساختار روانی فرد، به خود می‌گیرد. انحراف ثانویه، رفتاری انحرافی یا نقش‌های اجتماعی بر پایه آن است که به ابزاری برای دفاع، حمله یا تطابق با مسائل آشکار و نهان ساخته واکنش اجتماعی به انحراف اولیه تبدیل می‌شود. در واقع دلایل اصلی انحراف به‌کناری رفته و راه را برای اهمیت محورین واکنش‌های جامعه در عدم تأیید، خوار شمردن و منزوی دانستن باز می‌کند (لمرت^۲، ۱۹۶۷: ۱۷). در نظریه‌های مدرن برچسب‌زنی، رایج‌ترین آن‌ها شامل انگ در سطح ساختاری، اجتماعی و خود است. انگ ساختاری به عنوان قوانین، سیاست‌ها و رویه‌های نهادهای اجتماعی که به‌طور خودسرانه حقوق و فرصت‌های افراد را محدود می‌کنند، تعریف می‌شود (شر، نویفلد، باتلر، بن، زکیمی، فارل، گریر^۳، ۲۰۲۳: ۴۰۶).

تعیین مجازات‌های ویژه و مضاعف در مقررات ساختاری و رویه‌های مربوط به وظایف و تکالیف کارکنان فراجا، مصداقی از انگ ساختاری محسوب می‌شود. بر اساس این نظریه، کارکنان فراجا در معرض پیامدهای انگ‌های ساختاری قرار دارند که می‌تواند منجر به تحقیر و انحراف ثانویه آنان شود و آسیب‌هایی نظیر تهدیدهای شغلی، کاهش روحیه و افزایش انگیزه‌های تلافی‌جویی را در پی داشته باشد.

جرم‌شناسی رادیکال (انتقادی)، پیشنهاد می‌دهد قلمرو اعمال سازوکار جرم‌انگاری را از حیطه ارزش‌های سنتی یا رسمی که حقوق را در بر گرفته توسعه داده، به فعالیت‌هایی که در حقوق جزای کلاسیک ناشناخته، اما ضد انسانی‌اند، تسری دهیم که عبارتند از امپریالیسم، تبعیض نژادی و استثمار (نجفی ابرنآبادی، ۱۳۷۴: ۲۴۰). برخلاف جرم‌شناسی جریانی اصلی،

1- Becker

2- Lemert

3- Scher & Neufel & Butler & Bonn & Zakimi & Farrell & Greer

جرم‌شناسی انتقادی با آسیب‌های اجتماعی سروکار دارد و طیف وسیع‌تری از مشکلات و قربانی‌سازی را شناسایی می‌کند و صدای مخالف در برابر صاحبان قدرت (مقامات) ارائه می‌دهد (چائو^۱، ۲۰۲۲: ۳۰). مطالعات در این حوزه به‌شدت به نابرابری‌های اجتماعی و سیاسی بین نژادها، جنسیت‌ها و طبقات اجتماعی مربوط می‌شود و علاوه بر این، «خسونت و جرم ارتكابی توسط نخبگان قدرتمند» حوزه‌های پژوهشی مهمی هستند (مک لافلین^۲، ۲۰۱۱: ۵۳). جرم‌شناسان رادیکال، جرم را ابزاری می‌دانند که طبقه حاکم از آن استفاده می‌کند. قوانین توسط نخبگان وضع می‌شود و سپس برای تأمین منافع آن‌ها، طبقات پایین را در معرض خطر قرار می‌دهد. این قوانین مخالفت با نخبگان را تنظیم می‌کند و آن‌ها را در قدرت نگه می‌دارد (شانتز^۳، ۲۰۱۲: ۷). این جرم‌شناسان، معتقدند که دولت و افراد ممتاز، جرائم جنایی را برای حفظ ساختار اجتماعی ناعادلانه ایجاد می‌کنند و سیستم عدالت کیفری، افراد محروم را به حاشیه می‌راند و برای دستیابی به کنترل اجتماعی، مجرمان را تولید می‌کند (یانگ^۴، ۲۰۱۳: ۲۵۴). جرم‌شناسی انتقادی از نابرابری جامعه سرچشمه می‌گیرد. این رشته که تحت تأثیر مارکسیسم قرار داشت، در ابتدا دیدگاهی کاملاً رادیکال اتخاذ کرد. از آن زمان، با توجه به تعداد روزافزون پژوهش‌گرانی که به این حوزه اختصاص داده شده‌اند، متنوع شده است. حوزه پژوهشی آن از جرم قانونی به آسیب‌های اجتماعی و حقوق بشر گسترش یافته است. این دیدگاه از سنت رادیکال به رئالیسم چپ‌گرا توسعه یافته است. با این حال، آنچه بدون تغییر باقی مانده است، اصرار بر مبارزه برای افراد ناتوان است (چائو، ۲۰۲۲: ۴۳).

مقرراتی که تکالیفی برای کارکنان فراجا در روابط بین‌نهادی تعیین می‌کنند، در صورتی که به‌نحوی تدوین و اجرا شوند که کارکنان فراجا به‌عنوان ابزاری برای پیشبرد منافع نهادهای قدرتمند، بدون توجه به صیانت از آنان، مورد بهره‌برداری قرار گیرند، می‌توانند آسیب‌زا باشند. چنین مقرراتی زمینه‌ساز

1- Chao

2- McLaughlin

3- Shantz

4- Young

تنش‌های نهادی، استنکاف از اجرای قانون، زیان مالی و محکومیت‌های قضایی خواهند شد. نابرابری‌هایی که در فرآیند تدوین این مقررات رخ می‌دهد، منجر به تعدی و تمرد نسبت به مجریان و در نتیجه، آسیب‌پذیری و تزلزل عملیاتی نیروهای فراجا می‌شود. هم‌چنین، تکلیف کارکنان برای اجرای چنین مقرراتی، آنان را در معرض تهدیدات جانی و مالی قرار می‌دهد و می‌تواند منجر به فرسودگی شغلی و کاهش انگیزه شغلی گردد.

جرم‌شناسی سازمانی: بین جرائم فردی و شغلی تفاوت وجود دارد. این جرائم می‌تواند به سود فرد و سازمان یا به نفع سازمان یا فرد باشد (تاştan^۱، ۲۰۱۹: ۲۹۷). اثبات رفتار مجرمانه در محیط سازمانی با مشکلاتی چون اثبات قصد مجرمانه، تعیین مسئولیت فردی و تمایز مسئولیت مدنی و جزایی، مواجه است، ضمن این‌که مشکلات روش‌شناختی و ایدئولوژیکی برای مشخص کردن جرائم سازمانی و تخلفات اداری وجود دارد (شراگر، جیمز و شورت^۲، ۱۹۷۸: ۴۰۸). ادبیات موجود در مورد جرم‌شناسی سازمانی به ایجاد جرائم یقه‌سفیدان توجه می‌کند و به تأثیر آن در آسیب‌های اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی، محیط شغلی ناامن، کاهش اعتبار سازمانی، افزایش فساد، اشاره دارد (سولی^۳، ۲۰۱۷: ۴۳). این جرم‌شناسی، به دنبال پاسخ به این پرسش هستند که آیا واقعاً مجازات در مهار جرم مؤثر بوده و نهادهای کیفری به نحو هماهنگی عمل کرده‌اند یا حرکات آن‌ها ضد و نقیض بوده موجب خنثی شدن فعالیت‌ها شده است؟ قسمت اعظم مطالعات جرم‌شناسی سازمانی پیرامون دستگاه عدالت کیفری است. اولین نهادی که دستگاه عدالت کیفری را برای ما ترسیم می‌کند، دستگاه قانون‌گذاری است که جرم را از انحراف تفکیک و به جرم‌انگاری دست می‌زنند. دومین نهاد، دستگاه‌های تخصصی هستند که مجازات را به اجرا می‌گذارند (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۷۴: ۲۲۰). قوانین ممکن است به دلایل مختلفی مانند فشار برای داشتن عملکرد بالا در محل کار، یا تضادهای ارزشی نقض شوند (سکرکا و زولین^۴، ۲۰۰۷: ۲۲۹). یک کارمند متخلف، ممکن است

1- Taştan

2- Schrager & James & Short

3- Soley

4- Sekerka & Zolin

روح یک قانون را با کمی قانون‌گریزی بهتر حفظ کند. بنابراین، قانون‌گریزی ممکن است بُعد اخلاقی داشته باشد که کارمندان در فضای اخلاقی، با آن سازگار و جامعه‌پذیر شده باشند (بوری^۱، ۲۰۱۱: ۷۶).

بی‌توجهی به صیانت از کارکنان و کمبودها در فرآیند تدوین مقررات، آنان را در معرض آسیب‌های متعددی قرار می‌دهد. این آسیب‌ها، اغلب در نتیجه نقض یا دور زدن مقررات به منظور دست‌یابی به منافع شخصی یا سازمانی، چه از انگیزه‌های اخلاقی و چه از منافع سوداگرانه، بروز می‌یابند. پیشگیری از مواردی نظیر فرسودگی شغلی، تهدیدات جانی و مالی و ارتکاب جرائم مالی و تبانی، از جمله منافع شخصی است که حاصل اجرای نادرست یا ناقص مقررات است.

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش حاضر از نوع کیفی با رویکرد پدیدارشناسی است. موضوع پژوهش کیفی می‌تواند زندگی اشخاص، تجربه‌های زندگی، رفتارها، هیجان‌ها، احساس‌ها و نیز کارهای سازمانی، جنبش‌های اجتماعی، پدیده‌های اجتماعی و تعاملات میان ملت‌ها باشد. یکی از رویکردهای پارادایم کیفی برای فهم تجربه زیسته، رویکرد پدیدارشناسی است (محمدپور، ۱۳۹۰: ۸۵). مقررات شغلی، تنظیم‌کننده روابط کارکنان فراجا با افراد جامعه و نهاد فراجا می‌باشد و اثرات آسیب‌زای مقررات توسط کارکنان فراجا به‌عنوان مجری و تابع به‌عنوان بخشی از زندگی شغلی آنان درک می‌شود. از این‌رو، پارادایم کیفی قادر به ارائه فهم بیش‌تری از جنبه‌های آسیب‌زای مقررات است. از رویکرد تفسیری پدیدارشناسی در پژوهش حاضر بهره‌گیری شده است. در این رویکرد، درک و تفسیر فرد مهم است و نشان می‌دهد پدیده‌ها در یک بافت خاص چه معنایی دارند و تفسیر مجریان مقررات از آسیب‌های اجرای آن، یک درک معنایی مشترک ایجاد می‌کند.

میدان مورد بررسی در این پژوهش، مدیران شاغل و باتجربه در بخش‌های ستادی و اجرایی فراجا در استان قم هستند که ویژگی مشترک آنان، داشتن تجربه و تحصیلات عالی است. این ویژگی‌ها در فهم قوانین آسیب‌زا، تحلیل تجربیات و مشاهده آثار این مقررات بر کارکنان، اهمیت به‌سزایی دارد. از آن‌جا که تمرکز پژوهش بر حوزه‌های ستادی و اجرایی است، حجم نمونه شامل مدیران اجرایی، فرماندهان، کارکنان پلیس‌های تخصصی و انتظامی، و مدیران لایه‌های یک و دو ستادی، که این مقررات را اجرا می‌کنند و اثرات منفی آن‌ها بر خود و همکارانشان را تجربه، درک یا مشاهده کرده‌اند، تعیین شده است.

روش نمونه‌گیری به صورت غیراحتمالی و هدفمند انجام گرفت و تعداد مصاحبه‌شوندگان، تا رسیدن به اشباع داده‌ها، ۲۳ نفر بود. پس از انجام ۲۲ مصاحبه، تحلیل اولیه بر محتوای آن‌ها صورت گرفت. با استخراج مفاهیم و مقولات، مشخص شد که در چند مصاحبه آخر، اگرچه تجربیات به ظاهر متفاوتی بیان شد، اما مفاهیم جدیدی حاصل نشد؛ بر این اساس و بنابر قاعده اشباع نظری، فرآیند مصاحبه متوقف شد. روش گردآوری داده‌ها، مصاحبه‌های نیمه‌ساخت یافته بودند. بر اساس هدف مطالعه، طراحی پرسش‌ها به دو شیوه انجام شد: ۱- برای افرادی که به قوانین حوزه کاری خود، چه در حوزه ستادی و چه اجرایی، کاملاً مسلط بودند: از آنان خواسته شد محتوای مواد قانونی مرتبط با وظایف‌شان را همراه با آسیب‌های وارده، پس از اجرا، بیان کنند؛ ۲- برای افرادی که از مقررات حوزه کاری خود اطلاع نداشتند: فهرستی از مواد قانونی شامل ۲۵۴ قانون، ۵۳ آیین‌نامه، ۱۵ دستورالعمل، ۹ بخش‌نامه و اساس‌نامه ارائه شد. پس از مطالعه این مواد، از آنان خواسته شد مواد مرتبط را که در حین اجرا، آسیب‌هایی برایشان ایجاد کرده یا پتانسیل بروز آسیب در آینده را دارند، همراه با نوع آسیب، بیان کنند.

در فرآیند مصاحبه، برخی مدیران اجرایی که در دسترس‌تر بودند و دانش کافی در مورد مقررات داشتند، پس از اعلام قبلی، دعوت شدند. برخی دیگر به دلیل حجم زیاد وظایف، نتوانستند حضور یابند؛ بنابراین، پس از هماهنگی و اطلاع‌رسانی درباره محورهای پرسش‌ها، مصاحبه در محل کار آنان انجام گرفت.

در پایان هر مصاحبه، پرسش‌هایی در مورد برخی مقررات که آسیب‌های آن‌ها قبلاً توسط مصاحبه‌شونده‌ها ذکر شده بود، مطرح شد. مدت زمان هر مصاحبه بین ۳۰ تا ۴۰ دقیقه و در دو مرحله انجام گرفت. جهت اطمینان از اعتبار داده‌ها، به معیارهای معتبر مانند اطمینان‌پذیری (وابستگی)، قابلیت تأیید و انتقال‌پذیری، توجه شد. برای ارزیابی اطمینان‌پذیری، نتایج، تفسیرها و برداشت‌های مبتنی بر داده‌ها، توسط سه نفر خارج از دایره پژوهش تأیید شدند و پس از تأیید ایشان، اعتمادپذیری حاصل شد. در مرحله تأییدپذیری، روند انجام پژوهش به‌طور دقیق ثبت و در اختیار دو استاد خبره قرار گرفت و این روند، مبتنی بر رویکرد منطقی، پویا و علمی، تأیید شد. در نهایت، شرایط و پرسش‌های پژوهش در اختیار کارکنان غیرمدیر فراجا، به‌عنوان مجری و تابع مقررات قرار گرفت و یافته‌های معناداری به‌دست آمد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل‌تم (تحلیل مضمون) به‌عنوان یک مهارت عمومی و مشترک در تحلیل‌های کیفی استفاده شد (بویاتزیس^۱، ۱۹۹۸: ۴). این روش تجزیه و تحلیل اطلاعات، طبق الگوی ۶ مرحله‌ای (براون و کلارک^۲، ۲۰۰۶: ۸۲) انجام شد.

یافته‌ها

در ابتدا برای شناسایی و استخراج مقررات آسیب‌زا در متن مصاحبه‌ها، چندین مرتبه مصاحبه‌ها مطالعه و اشرافیت ایجاد شد. در مرحله دوم، مقرراتی که آسیب‌های آن در ۲۰ قانون، ۴ دستورالعمل و ۷ آیین‌نامه، شناسایی شده بود به همراه نوع آسیب‌های وارده، کدگذاری و دسته‌بندی و در ۵۷ مفهوم ارائه شدند. در مرحله سوم، تم‌های پایه شامل: سلطه سیاست، مقررات نابرابر، محیط اقتصاد پایه، مجازات تحقیری، بهره‌کشی نهادی، مداخله معارض، رویه ناسازگار، ساختار محلی شده، زیرساخت نامتناسب، برون‌سپاری نظارت و خطرآفرینی محیط، که در داده‌ها تکرار و بررسی مجدد شده‌اند، شناسایی شدند. در مرحله چهارم، تم‌های پایه شناسایی شده در سه تم سازمان دهنده: ناهم‌سویی نهادی،

1- Boyatzis

2- Braun & Clarke

قدرت غیرتوزیعی و ساختار نامتوازن، طبقه بندی و توصیف شدند. در جداول ۱، تعداد ۵۷ مفهوم در قالب ۱۱ تم پایه و ۳ تم سازمان دهنده، به تفکیک ارائه شده است.

جدول ۱: خلاصه تم‌های پایه و سازمان دهنده

تم پایه	تم سازمان دهنده	تم پایه	تم سازمان دهنده
سلطه سیاست	ساختار نامتوازن	مداخله معارض	نهادهای ناهم‌سو
مقررات نابرابر		رویه ناسازگار	
محیط اقتصاد پایه		ساختار محلی شده	
مجازات تحقیری	قدرت غیر توزیعی	زیرساخت نامتناسب	
بهره‌کشی نهادی		برون سپاری نظارت	
		خطرآفرینی محیط	

برابر یافته‌های جدول ۱، مفهوم‌ها و مقررات در تعداد ۳ تم سازمان دهنده ناهم‌سویی نهادی، قدرت غیرتوزیعی و ساختار نامتوازن، ارائه شده است که هرکدام از تم‌های سازمان دهنده مربوط به یک حوزه جرم‌شناسی واکنش اجتماعی قرار گرفته است. سپس به‌صورت جداگانه، مفهوم خبرگان و مصادیق مقررات آسیب‌زای مربوط به هر تم سازمان دهنده، در جداول شماره ۲، ۳ و ۴، نمایش داده شد.

جدول ۲: نهادهای ناهم‌سو

تم	تم پایه	مفهوم	مواد قانونی
سازمان دهنده	مداخله معارض	لغو دستور یا تنش و تمرد با مأمورین	امکان اجرای احکام توسط مأموران ژاندارمری و شهربانی به‌جای دادورز
		احتمال سوء استفاده از مأموران و ایجاد روابط ناسالم	تکلیف ضابطان در کمک به دادورز و درخواست تعقیب آنان در صورت استنکاف
		تنبانی مأموران و لغو دستور	امضای صورت‌جلسه تمرد و توهین به دادورز
		تنبانی، ارتشاء و استنکاف مأموران	در اختیار قرار دادن برگ جلب نزد شاکی
		تنبانی، جاسوسی و افشای اطلاعات	به‌کارگیری نیروهای مردمی در مرزها
		تنش با وکلا و افشای	تجویز حضور وکیل یک ساعت بعد از تحت نظر قرار

تم سازمان‌دهنده	تم پایه	مفهوم	مواد قانونی
		اطلاعات پرونده و تهدیدات جانی مأموران	گرفتن متهم در یگان‌ها
		تهدیدات جانی و افزایش شکایات	امکان تهیه رونوشت و تصویر از پرونده
		استنکاف مأموران	اجرای طرح‌های انتظامی مصوب شورای تأمین با هماهنگی قضایی
		تهدیدات امنیتی و فرسودگی شغلی	تجویز نگهداری متهمان بی‌ارتباط در بازداشتگاه‌های انتظامی
		تعارض مدیریتی و اعمال فشار و نفوذ	مدیریت مدیر کل زندان استان بر کارکنان نظامی بازداشتگاه‌های انتظامی
		اعمال فشار به کارکنان و تعارض مدیریتی	پیشنهاد رئیس گمرک برای تعیین رئیس یگان حفاظت گمرک‌های کشور و دارای کارکنان زیرمجموعه از گمرک
		اعمال فشار و تنش	تعیین فرماندهان یگان‌های حفاظت از فراجا و با زیرمجموعه از سازمان متبوع
		اعمال فشار به کارکنان و تنش	اعمال نظر مسئولان دستگاه‌ها در عزل و نصب فرماندهان یگان حفاظت
	رویه سازی ناسازگار	استنکاف و تنش سازمانی	تکلیف به عدم مصاحبه و اطلاع‌رسانی پیرامون پرونده‌ها
		بی‌توجهی به عدم ضابطیت و تخصص و تعدی احتمالی	تکلیف پلیس راهور به انجام تست مواد مخدر، روان‌گردان و مشروبات الکلی رانندگان
		ایجاد زمینه سوء استفاده و محکومیت مأموران	امکان متوقف کردن و بازرسی وسایل نقلیه مظنون به قاچاق کالا و ارز بدون دستور مودی قضایی
		بی‌توجهی به تمرد احتمالی و زمان بر شدن اجرای حکم	ضرورت حضور متصرف یا ساکن منزل و سایر اشخاص در زمان تفتیش و بازرسی
		تهدیدات جانی و انتقام جویی متهمان	ارائه هویت ضابط به متصرف هنگام ورود به اماکن تعطیل و منازل
		سوء استفاده و تعدی به مأموران	تجویز دستور قضایی شفاهی و نظارت بعد از اجرا
	ساختار محلی‌شده	تبانی و آلودگی مأموران	امحای مواد مخدر کشت شده با گزارش اعضای شورا و دهیار
		احتمال تنش و تعدی	امکان امر به معروف و نهی از منکر مردم نسبت به نیروهای مسلح

تم	تم پایه	مفهوم	مواد قانونی
سازمان دهنده	زیر ساخت نامتناسب	بی توجهی به تکثر وظایف و فرسودگی شغلی	نظارت و گزارش ضابطان نظامی و دادگستری بر عدم معاشرت متهم با شرکا یا دیگر اشخاص پرونده
		بی توجهی به فرسودگی شغلی	گشت زنی منظم نمایان و نامحسوس پلیس از محل کار یا سکونت و مسیر تردد شهود یا مطلعان یا خانواده آنها
		فرسودگی شغلی مأموران	تکلیف استفاده از ضابطان زن
		فرسودگی شغلی	مستثنی شدن کارمندان و سربازان از عنوان ضابطی
		فرسودگی شغلی	تأمین امنیت مددکاران اجتماعی و اطفال
		بی توجهی به کمبود منابع و اولویت ها و فرسودگی شغلی	تکلیف انجام اقدامات احتیاطی برای حمایت از انواع اشخاص مرتبط در پرونده و خانواده آنان
		افشای اطلاعات، تهدیدات جانی و سوء استفاده مأموران	امکان تماس تلفنی فرد تحت نظر با خانواده یا آشنایان
		فرسودگی شغلی	عدم تحمیل هزینه برای حمایت از بزه دیده و خانواده وی در برابر تهدیدات
		تعدی به مأموران و استنکاف مأموران	تکلیف حفظ فوری ترکه توسط مأموران
	برون سپاری نظارت	افشای اطلاعات نظامی و امنیتی	بازرسی دادستان از یگان های انتظامی برای نظارت بر انجام وظایف ضابطان
		افشای اطلاعات و تهدیدات جانی و محکومیت کارکنان	تکلیف به نصب دوربین البسه، خودرو و اماکن انتظامی و ذخیره داده های مکانی و تصاویر مأموریت ها برای جلوگیری از تخلفات احتمالی مأموران
		تنش و محکومیت کارکنان	تکلیف انواع مقامات قضایی به ارائه گزارش کتبی از نقض حقوق شهروندی
	خطر آفرینی محیط	حادثه و تهدیدات جانی	نگهداری انواع سلاح سرد و شکاری و گازهای بی حس کننده، بی هوش کننده و اشک آور و شوکرها
		تهدیدات جانی و آلودگی کارکنان	نگهداری مواد مخدر و روان گردان مکشوفه در فراجا
		حادثه و تهدیدات جانی	نگهداری موقت مواد محترقه و مواد منفجره خطر ساز توسط فراجا

تم سازمان دهنده نهادهای ناهم سو دارای ۳۵ مفهوم و در قالب ۶ تم پایه می باشد. در اجرای احکام، رسیدگی قضایی، اعمال نظر نهادهای عزل و نصب

کارکنان فراجا، مداخلاتی وجود دارد. تنش، تعدی، سوء استفاده، تهدید و استنکاف از اجرای مقررات، این نوع مداخلات را معارض می‌کند. در این شرایط، مأموریت نهاد قضایی با مأموریت فراجا در صیانت از کارکنان ناهم‌سو می‌شود. در مأموریت مقابله با جرائم و شیوه‌های تعقیب و تحقیق قضایی، مقنن یک نوع رویه جدید برای کارکنان فراجا ایجاد کرده است. تنش، تعدی، سوء استفاده و ایجاد زمینه محکومیت کارکنان فراجا، این رویه‌سازی را ناسازگار کرده است و مأموریت نهادهای قضایی با مأموریت صیانت از کارکنان فراجا ناهم‌سو می‌شود. با ورود برخی نهادهای مردمی برای مقابله با مواد مخدر و ناهنجاری‌ها، ساختار سازمانی فراجا دچار نابه‌سامانی شده و با سلیقه افراد محلی، اداره می‌شود. تبانی و تنش‌های ایجاد شده بین کارکنان فراجا و این نهادها، ناهم‌سویی مقابل با جرائم توسط نهادها با مأموریت صیانت از کارکنان فراجا ناهم‌سو می‌شود. اغلب تکالیف قضایی و ضابطی کارکنان فراجا نیازمند زیرساخت است. فرسودگی، افشای اطلاعات، تعدی، تهدیدات جانی و استنکاف از اجرای دستورات قضایی، نشان‌گر زیرساخت نامتناسب است و در نتیجه آن، مأموریت رسیدگی قضایی و پیشگیری از جرائم توسط نهادهای قضایی را با مأموریت صیانت از کارکنان فراجا ناهم‌سو می‌کند. در برخی مقررات، نظارت بر رعایت حقوق شهروندی توسط فراجا برعهده قوه قضائیه است. تنش نهادی، افشای اطلاعات نظامی، تهدیدات جانی، محکومیت کارکنان فراجا، برون‌سپاری این نوع نظارت را آسیب‌زا کرده است و مأموریت حفظ حقوق شهروندی قوه قضائیه با مأموریت صیانت از کارکنان فراجا، ناهم‌سو می‌شود. تکلیف به نگهداری اقلام پرخطر و مکشوفه، تهدیدات جانی و حوادث را برای کارکنان فراجا ایجاد می‌کند در نتیجه محیط سازمانی را خطرآفرین می‌کند. این خطرآفرینی توسط سایر نهادها، با مأموریت صیانت از کارکنان فراجا ناهم‌سو است.

برخی از مهم‌ترین نظرات، تجربه و مشاهدات شرکت کنندگان در مورد مداخله معارض حاکیست:

«زمانی که یک شاکی با برگه جلب به کلانتری مراجعه می‌کند، اگر خودش وسیله تهیه نکند، مأموران کم‌تر همکاری می‌کنند. البته برخی از این شاکیان، بالای سر مأموران می‌ایستند تا کارشان راه بیافتد بدون این که درک کنند مأمور کم و مأموریت زیاد است؛ شرکت‌کننده دیگری می‌گوید: «در یک منطقه مرزی، از بسیجیان به‌عنوان نیروی مرزبانی استفاده کرده بودند که با تبانی یکی از آنان، همه کارکنان برجک توسط اشرار به گروگان گرفته شدند؛ شرکت‌کننده دیگری به نقل از همکاران خود می‌گوید: «در یک استانی، رئیس زندان با فرمانده یگان حفاظت تنش پیدا کرده بود و غیر مستقیم کارکنان یگان حفاظت زندان را به تمرد از دستور وی ترغیب می‌کرد و درصدد عزل او بود».

در مورد رویه‌سازی ناسازگار، برخی از مهمترین نظرات، تجربه و مشاهدات شرکت‌کنندگان حاکمیت:

«برای بازرسی منزل که نمی‌توان همه مدارک پرونده را برای توجیه متصرف منزل همراه خود داشت، اگر نشان دادیم و قبول نکرد تکلیف چیه؟ فرایندی زمان‌بر و منجر به تنش و فراری دادن متهم یا امحا اسناد می‌شود؛ شرکت‌کننده‌ای از تجربه امور قضایی خود می‌گوید: «یک‌بار برای بازرسی از منزل یک نفر مواد فروش با مقام قضایی تماس گرفتم و اجازه ورود و بازرسی از مخفیگاه داد اما بعد از اجرای دستور، چیزی کشف نشد و پس از شکایت متهم از قاضی، دستور خود را انکار کرد».

در مورد ساختار محلی شده یکی از نظرات مشارکت‌کنندگان حاکمیت:

«برای ما قابل قبول نیست افرادی که خودشان سوء رفتار دارند، ما را امر به معروف و نهی از منکر کنند»

برخی از مهم‌ترین نظرات، تجربه و مشاهدات شرکت‌کنندگان در مورد زیرساخت نامتناسب حاکمیت:

«برای حمایت از شهود و بزه‌دیده و کنترل معاشرین متهمان، ابزارهای متناسب نیاز است و امکانات فعلی جواب‌گوی این وظیفه قانونی نیست»؛ شرکت‌کننده دیگری می‌گوید: «مأموران زن با مشکلات متعدد شخصی و خانوادگی مواجه هستند و امکان بهره‌برداری از ایشان در بازجویی از زنان و نابالغین یگان‌ها وجود ندارد»؛ شرکت‌کننده‌ای از تجربه تلخ همکارانش می‌گوید: «یکبار افسر نگهبان، اجازه تماس تلفنی متهم به خانواده‌اش را داد که او هم مشخصات مأموران دستگیرکننده خودش را به خانواده اطلاع داده و همواره مأموران ما در معرض تهدید خانواده متهم بودند».

در مورد برون‌سپاری نظارت یکی از تجربه مشارکت‌کنندگان حاکمیت:

«هر موقع دادستان به یگان انتظامی مراجعه می‌کند اطلاعات تخصصی و نظامی یگان انتظامی را مطالبه می‌کند که معذوریت ایجاد می‌کند».

در مورد خطرآفرینی محیط یکی از تجارب مشارکت‌کنندگان حاکمیت:

«در یک استان شرقی، هر موقع محموله کشفیات مواد مخدر را به یگان ما برای نگهداری می‌آورند، در ترس و استرس بودیم تا خدای نکرده تعرض به یگان ما نشود»

جدول ۳: ساختار نامتوازن

تم سازمان دهنده	تم پایه	مفهوم	مواد قانونی
ساختار نامتوازن	سلطه سیاست	بدبینی سازمانی و اتهام دخالت	تکلیف مأموران به امحای تبلیغات انتخابات در تابلوها و اماکن مورد نظر
		فرسودگی شغلی و اتهام دخالت انتخاباتی	کسر حقوق کارکنان انتظامی در صورت استنکاف از امحاء اعلانات، عکس‌ها، پوسترهای انتخابات منصوبه در تابلوها و اماکن ممنوعه
		فرسودگی شغلی و اتهام دخالت	تکلیف مأموران برای دستگیری عاملین تبلیغات متخلف انتخابات
		تعدی و جانب‌داری	جلب متخلفین انجام تبلیغات در محل‌های ممنوع
	مقررات نابرابر	سوء استفاده و افزایش شکایت	اعمال جرمه تخلفات راهور بر مبنای گزارش داوطلبان مورد وثوق
		تنش و تمرد به مأموران	اعمال مقررات محلی و آیین مذهبی در مناطق دارای اکثریت مذهبی
		تمرد به مأمورین و استنکاف	اجرای آرای تصرف عدوانی و مزاحمت و ممانعت از حق قبل از قطعی شدن
		تعدی و تمرد، محکومیت	جلوگیری مأموران از تصرف عدوانی و مزاحمت و ممانعت از حق
		تعدی و تمرد، محکومیت	جرم مشهود دانستن تصرف عدوانی برای برخورد مأموران
		تهدید جانی و سوء استفاده	امکان اعمال نظر و پیشنهاد ضابطان در اعطای مرخصی به مجرمان حرفه‌ای
	محیط اقتصاد پایه	سوء استفاده مالی و تبانی	معافیت مالیاتی اشخاص حقیقی و حقوقی غیر دولتی در صورت تقویت و توسعه یگان‌های انتظامی
		سوء استفاده مالی و جابه‌جایی اعتبارات	واریز ۳۰ درصد تنخواه به حساب سازمان واریز کننده عواید قاچاق برای پرداخت حق‌الکشف مأموران
		سوء استفاده شغلی و مالی و تنش با صنوف	اختصاص ۱۰ درصد از جرمه‌های صنوف متخلف به فرجا برای هزینه‌های مهر و موم و فک آن
		گزارش خلاف واقع، محکومیت، ایجاد زمینه ارتشاء	ضبط یا جرمه معادل برای خودروهای حامل قاچاق کالا و ارز در صورت تعدی مسلحانه یا استفاده از موانع فیزیکی و وسایل دودزا در مواجهه با مأموران
		سوء استفاده شغلی و مالی	احداث یا قرارداد ایجاد پارکینگ برای نگهداری وسائل نقلیه توقیف شده

تم سازمان‌دهنده ساختار نامتوازن دارای ۱۵ مفهوم در قالب ۳ تم پایه سلطه سیاست، مقررات نابرابر و محیط اقتصاد پایه، است. مقررات برگزاری انتخابات مجلس شورای اسلامی، خبرگان و ریاست جمهوری، تعدی، تنش، فرسودگی شغلی و جانبداری کارکنان فراجا را به‌دنبال دارد. در نتیجه، نفوذ و فشار سیاسیون بر فراجا حاکم می‌شود. در این شرایط، ساختار فراجا تحت تأثیر سیاست قرار گرفته و نشان از ساختاری نامتوازن در جهت اهداف سیاسیون است. اعمال مقررات راهور و محلی، نحوه مواجهه با جرائم سه‌گانه تصرف و مجرمین حرفه‌ای، نوعی نابرابری در اجرای مقررات ایجاد می‌کند که پیامد آن، سوءاستفاده، تمرد و تعدی به مأموران، تهدیدات جانی، استنکاف از اجرای دستور قضایی است. این نابرابری، ساختار نامتوازن در فراجا را برای اعمال مقررات نشان می‌دهد. برای تأمین بخشی از هزینه امور خدماتی و ایجاد انگیزه برای کشف جرم و جبران هزینه‌های ناشی از برخورد با جرائم و تخلفات، مقررات مالی مختلفی به تصویب رسیده است. چنین مقرراتی محیط اقتصادی در فراجا ایجاد می‌کند که از پیامدهای آن، سوء استفاده مالی، تبانی، اعمال نفوذ، ارتشاء، گزارش خلاف واقع و تنش بین سازمانی، است. ایجاد محیط اقتصادی در فراجا، ساختار آن را با گرایش به درآمد به‌جای خدمت، نامتوازن می‌کند.

برخی از مهم‌ترین نظرات، تجربه و مشاهدات شرکت‌کنندگان در مورد سلطه سیاست حاکمیت:

«در یکی از استان‌ها، به‌دلیل ناتوانی مسئولین سیاسی در اقلان‌سازی یک حرکت اجتماعی، تنش ایجاد شد و زحمت زیادی به مأموران فراجا تحمیل شد». شرکت‌کننده‌ای که در زمان انتخابات مسئولیت داشته نظر و تجربه خود را چنین بیان می‌کند: «دستگیری عاملین تبلیغات و متخلفان انتخاباتی، وقت زیادی از کارکنان را می‌گیرد و انتظارات جناح‌های سیاسی زیاد است»

برخی از مهم‌ترین نظرات، تجربه و مشاهدات شرکت‌کنندگان در مورد مقررات نابرابر حاکمیت:

شرکت‌کننده‌ای شاغل در امور راهور می‌گوید: «برای جرمه خودروهای اعلامی توسط رده‌های بالادستی معذوریت داریم اما به تجویز قانون تمکین کنیم»؛ شرکت‌کننده دیگری می‌گوید: «در مناطقی از کشور، مقررات محلی و قبیله‌ای حاکم است و همواره تنش و تمرد با مأموران وجود دارد». شرکت‌کننده دیگری می‌گوید: «اقدام مأموران برای جلوگیری از تصرف عدوانی تنها به نظر مسئولین روستا، شائبه طرف‌داری مأموران را ایجاد می‌کند و همواره را در معرض اتهام قرار می‌دهد و موجب دل‌سردی آنان می‌شود»

برخی از مهم‌ترین نظرات، تجربه و مشاهدات شرکت‌کنندگان در مورد محیط اقتصاد پایه حاکمیت:

«تجویز ضبط خودروهای حامل کالای قاچاق و مواد مخدر، انحراف در مأموریت و سوء استفاده ایجاد می‌کند»؛ شرکت‌کننده دیگری می‌گوید: «زمانی که پارکینگ تحت نظر پلیس راهور راه‌اندازی شود، مسئولان راهور فشار بیش‌تری برای توقیف خودروها وارد می‌کنند».

جدول ۴: قدرت غیرتوزیعی

تم	تم پایه	مفهوم	مواد قانونی
سازمان‌دهنده	مجازات	تهدید جانی، برچسب‌زنی و انگیزه انتقامی	امکان انتشار عکس و هویت ناقضان حقوق شهروندی
	تحقیری	تهدید شغلی، انگیزه انتقامی و تضعیف روحیه	برگشت و انجام باقیمانده خدمت وظیفه عمومی شاغلان مستعفی
	بهره‌کشی نهادی	محکومیت و زیان مالی	در حکم کارشناس رسمی بودن نظرات کارکنان تخصصی فراجا

تم	تم پایه	مفهوم	مواد قانونی
سازمان دهنده		احتمال تنش و تمرد بین ضابطان	تبعیت مأموران از دستورات ضابطان خاص وزارت نیرو و جهاد کشاورزی
		تنش و افشای اطلاعات	تکلیف مأموران به ارائه اطلاعات به کارکنان وزارت اطلاعات
		تنش، افشای اطلاعات و سوء استفاده	تحویل اسناد و مدارک اطلاعاتی کشف‌شده به کارکنان وزارت اطلاعات
		سوء استفاده، اعمال نفوذ	در اختیار قراردادن سربازان به نهادها

تم سازمان‌دهنده قدرت غیرتوزیعی دارای ۷ مفهوم در قالب ۲ تم پایه مجازات تحقیری و بهره‌کشی نهادی، ارائه شده است. برخی مقررات ناشی از تعقیب و اعمال مجازات، تدابیر احتیاطی و انضباطی علیه کارکنان فراجا، در عمل مجازات نیستند اما آثار آن‌ها از مجازات شدیدتر است و منجر به تحقیر شخصیت آنان می‌شود. برچسب‌خوردگی، ایجاد انگیزه انتقامی، تهدیدات امنیتی، تضعیف روحیه خدمتی، بروز زیان معنوی و فرسودگی شغلی، از پیامدهای این مقررات است. مجازات تحقیری متأثر از قدرت توزیع‌نشده بین نهادها و کارکنان فراجا است. برخی مقررات سازمانی و بین‌سازمانی، به‌گونه‌ای نگاشته شده که استفاده بیش از توان نیروی انسانی، فقدان پشتیبانی و مطالبه امور اضافه، پدیدار شده و منجر به بهره‌کشی از کارکنان می‌شود. این موضوع آسیب‌هایی چون ارتشاء، تبانی و سوءاستفاده مأموران و فرماندهان، زیان مالی، تهدیدات امنیتی و جاسوسی، کاهش انگیزه و کارچاق‌کنی، می‌شود. بهره‌کشی از کارکنان نشان از قدرت توزیع‌نشده بین نهادها و کارکنان فراجا می‌باشد.

برخی از مهم‌ترین نظرات، تجربه و مشاهدات شرکت‌کنندگان در مورد بهره‌کشی نهادی حاکم است:

«کار کارشناسی توسط کارشناسان پلیس آگاهی به‌عنوان تکلیف نگاه می‌کنند و هزینه‌ای نمی‌دهند و حتی در صورت نظرات اشتباه، در معرض اتهام هم قرار می‌گیریم»؛
شرکت‌کننده دیگری می‌گوید: «کارکنان وزارت اطلاعات

در مأموریت‌های مشترک از ارائه اطلاعات به کارکنان فراجا خودداری می‌کنند و انجام مأموریت مشترک با آنان دشوار است».

بحث و نتیجه‌گیری

موضوع جرم‌شناسی واکنش‌های اجتماعی، بررسی واکنش‌های زیان‌بار اجرای مقررات جزایی و عملکرد دستگاه عدالت کیفری توسط تابعان است. در پژوهش حاضر، علاوه بر مقررات جزایی، مقررات بین‌نهادی و تشکیلاتی نیز مورد مطالعه قرار گرفت و واکنش‌های منفی مجریان و تابعان بررسی شد. این واکنش‌ها، در برخی موارد، به صورت غیرعامدانه بر سلامت، کارایی و انحرافات کارکنان فراجا ظاهر می‌شوند، از جمله فرسودگی شغلی و کاهش انگیزه. در موارد دیگر، این واکنش‌ها، عمدی و در قالب تصمیمات آگاهانه مانند تعدی، ارتکاب جرائم مالی و تخلفات مختلف، بروز می‌کنند. مراجعات مکرر به کمیسیون‌های پزشکی، نشانگر بروز آسیب‌های روحی و روانی، فرسودگی شغلی و واکنش‌های ناخودآگاه کارکنان در برابر مقررات آسیب‌زا می‌باشد. پژوهش‌های متعددی (عینی‌پور و اسلامی، ۱۳۹۷؛ کشاورز، یزدان‌پناه و قوام، ۱۳۹۹؛ حمید و همکاران، ۱۴۰۱؛ طاهری و رضایی‌ثانی و بجانی، ۱۴۰۳) نشان می‌دهند که آسیب‌های روانی و فرسودگی شغلی از عوامل مهم کاهش کارایی و همچنین دلایل عمده مراجعات مکرر به کمیسیون‌های پزشکی است. علاوه بر این، تشکیل پرونده‌های مربوط به تعدی، استنکاف از اجرای مقررات، جرائم شغلی و مالی کارکنان، نشانه‌ای از واکنش‌های عمدی و آگاهانه در مقابل مقررات آسیب‌زا محسوب می‌شود. این نوع واکنش‌ها نقش به‌سزایی در بروز ناهماهنگی‌های نهادی، ساختاری و قدرت، در سطح کلان دارند.

در پاسخ به پرسش پژوهش مبنی بر این که «کارکنان فراجا، مقررات آسیب‌زا را چگونه درک می‌کنند؟»، یافته‌های پژوهش حاضر عبارتند از:

۱- مقررات آسیب‌زا به باور کارکنان فراجا، متأثر از ناهماهنگی نهادی است که با مداخلات معارض، رویه‌سازی ناسازگار، ساختارهای محلی شده،

برون‌سپاری نظارت و خطرآفرینی محیط، شکل گرفته است. این رویکردها نشان دهنده ناهماهنگی میان نهادهای مقابله با جرم و فراجا و تفاوت‌های منش‌های مبارزاتی آنان است که با نظریه جرم‌شناسی سازمانی قابل تبیین است. این ناهماهنگی، مأموریت مشترک نهادها و فراجا در مقابله با جرائم را به دلیل آسیب به کارکنان، چالش‌برانگیز می‌سازد. علاوه بر مقررات مقابله با جرم، ناهماهنگی در حوزه‌های مقررات انتظامی و روابط بین نهادهای نیز مشاهده می‌شود. در پژوهش‌های مشابه (لشکری و پاک‌نهاد، ۱۴۰۲؛ عامری، ۱۴۰۳؛ کومسا، ۲۰۱۵؛ آمانیا، آکینلابی و بلو، ۲۰۲۵؛ بالوگون، ۲۰۲۳)، عواملی مانند عوامل قانونی، تجهیزات، پشتیبانی، نظارت، معیارهای قانون‌مداری، ضعف نهادها و ضعف اجرای قوانین به عنوان عوامل مؤثر در فساد و ناکارآمدی پلیس ذکر شده‌اند.

۲- از دیدگاه کارکنان فراجا، مقررات آسیب‌ناشی از ساختاری نامتوازن است که بر اثر سلطه سیاست، مقررات نابرابر و تأثیر محیط اقتصاد پایه رخ داده است. دیدگاه مارکسیستی در باب تأثیر ساختار سرمایه‌داری بر تدوین مقررات نابرابر، قانون را بازتابی از منافع طبقه اقتصادی حاکم می‌داند. سلطه سیاست و ساختارهای نابرابر در فراجا، ناشی از رویکرد اقتصادی تدوین‌کنندگان مقررات و ساختارهای زیربنایی اقتصاد است که با نظریه مارکسیستی قابل تبیین است. در این نظریه، اقتصاد زیربنا و حقوق روبنا است. بنابراین، محیط اقتصاد پایه در پژوهش حاضر، متأثر از زیربنا بودن اقتصاد است. هرچند ساختار نامتوازن، تاحدی با رویکرد مارکسیست قرابت دارد، اما از نظر محدوده و سطح بررسی، گرایش‌های غالب و موقتی، با این رویکرد تفاوت دارد. در پژوهش‌های مشابه (عشایری و همکاران، ۱۴۰۱؛ خان و همکاران، ۲۰۲۱؛ کومسا، ۲۰۱۵)، کاهش سرمایه اجتماعی، مشکلات نهادهای و اجتماعی، کمبود منابع و سیاسی شدن پلیس، عوامل مؤثر در فساد پلیس ذکر شده‌اند.

۳- بر اساس دیدگاه کارکنان فراجا، مقررات آسیب‌زا نتیجه قدرت غیرتوزیعی است که با مجازات‌های تحقیرآمیز و بهره‌کشی نهادی پدیدار می‌شود. بهره‌کشی نهادی، نوعی استثمار و رویکرد ضدانسانی است که در نظریه جرم‌شناسی رادیکال مطرح می‌شود. برابر این نظریه، از توان و ظرفیت‌های کارکنان فراجا و سایر دستگاه‌ها به‌منظور تحقق اهداف نهادهای دیگر بهره‌برداری می‌شود. بهره‌کشی نهادی در داخل کارگزاران و نهادهای اجتماعی شکل می‌گیرد و مقررات مرتبط با آن، در اثر نفوذ نهادهای قدرت‌مند، به تصویب می‌رسد. مجازات تحقیرآمیز در این پژوهش بر اساس نظریه برجسب‌زنی تبیین می‌شود. این نوع مجازات، شخصیت مأموران را هدف قرار می‌دهد و انگیزه‌های درونی آنان برای ارتکاب جرم و تخلف را تضعیف یا تشدید می‌نماید. در نظریه برجسب‌زنی، برخورد نهادهای عدالت کیفری می‌تواند انحراف‌سازی فردی را رقم زند، اما مجازات تحقیرآمیز نه تنها مجازات بلکه محدودیت‌های سازمانی را نیز به‌عنوان عوامل مؤثر در بروز انحراف مورد توجه قرار می‌دهد. در پژوهش‌های مشابه (عامری، ۱۴۰۳؛ لشکری و پاک‌نهاد، ۱۴۰۲؛ خان و همکاران، ۲۰۲۱)، مسائل ارزشی از الزامات صیانت پیش‌رویدادی معرفی شده و اقتصاد اخلاقی، از عوامل فساد پلیس ذکر شده است. هم‌چنین، مضامین اعتقادی، اخلاقی و فرهنگی، در کاهش فساد اداری پلیس نقش دارد. اگرچه بهره‌کشی نهادی در پژوهش حاضر، ریشه‌های اخلاقی و فرهنگی دارد، اما بیش‌تر به ساختارهای فرآیندی و قانونی مربوط می‌شود که سبب آسیب‌پذیری و فساد در سازمان پلیس شده است.

مقرراتی که زمینه‌ساز دخالت و تأثیر سیاست در انجام وظایف کارکنان فراجا هستند، نابرابری در اجرای قوانین را تشدید می‌نمایند و سازمان فراجا را به سمت فعالیت‌های اقتصادی و درآمدزایی سوق می‌دهند، ساختاری نامتوازن برای این نهاد ایجاد می‌کند. در چنین ساختاری، فراجا کاهش استقلال و قدرت خود را تجربه می‌کند. این نوع ساختار، توانایی ایجاد هماهنگی و هم‌سویی مؤثر

بین نهادها را کاهش می‌دهند. بر این اساس، مقررات تنظیم‌کننده روابط فراجا با سایر نهادها، به سمت مداخلات مأموریتی، مدیریتی و نظارتی و هم‌چنین، رویه‌سازی‌های جدید سوق پیدا می‌کند. توزیع ناعادلانه قدرت، این روند را تسهیل و روابط میان نهادی را با چالش مواجه می‌کند. برای اجتناب از چنین وضعیتی، اصلاح مقررات آسیب‌زای ساختاری در مقایسه با اصلاح مقررات توزیع قدرت و روابط بین نهادی، باید به اولویت اول تبدیل شود. علاوه بر اصلاح مقررات، بازنگری در رویکردهای مدیریتی، فرهنگی و قانونی نیز لازم است. کاهش میزان مداخله کارکنان فراجا در تأمین امنیت نهادها، تعدیل وظایف انتظام‌بخشی و خدماتی و هم‌چنین، عبور از تفکرات سنتی مدیران، می‌تواند تا حدودی بر ناپایداری ساختاری، تمرکز قدرت و ناهم‌سویی نهادی فائق آید. دست‌یابی به چنین تغییراتی، معماری آینده فراجا و کارآمدی آن را نیز تسهیل می‌کند.

پیشنهادهای

- تشکیل میزگردهای تخصصی با حضور اساتید و کارشناسان حقوقی در قالب کارگروه صیانت پیش‌رویدادی به‌منظور بررسی قوانین آسیب‌زا؛
- تشکیل کمیته تخصصی متشکل از کارشناسان حقوقی و صیانت در زمان تصویب مقررات مرتبط با فراجا؛
- بررسی و ارزیابی مقررات بین‌نهادی فراجا در کمیسیون اجتماعی مجلس شورای اسلامی به‌صورت تجمیعی؛
- برگزاری کارگاه‌های آموزشی و تخصصی توسط معاونت حقوقی و امور مجلس فراجا برای مدیران اجرایی و ستادی، به‌صورت حضوری و مجازی؛
- طراحی سامانه داخلی در بستر فراجا جهت انعکاس چالش‌ها و نقاط آسیب‌پذیر در مقررات؛
- توسعه مشاوره‌های روان‌شناختی و حقوقی به صورت دوره‌ای، با تأکید بر کارکنان اجرایی؛

- توسعه هوشمندسازی خدمات پلیسی از طریق تربیت نیروی انسانی متخصص، اصلاح نگرش مدیران و بهره‌گیری از تجربیات کشورها؛
- تشکیل کارگروه ویژه برای شناسایی و پیاده‌سازی شیوه‌های نوین پیشگیری وضعی در پلیس پیشگیری فراجا.

سیاس‌گذاری

در پایان از همه کسانی که نویسندگان را در انجام این پژوهش یاری کردند به‌ویژه کارشناسان پژوهشی فصلنامه نظارت و بازرسی، اساتید دانشگاه و مدیران ارشد فرماندهی انتظامی قم، قدردانی می‌شود.

ظهیریان، رضا، و گرگانلو، حمید (۱۴۰۱). مفهوم‌شناسی پدیده صیانت پیش‌رویدادی با تأکید بر نقش فرماندهان و مدیران در سلامت اداری و پیشگیری از فساد در بین کارکنان نیروی انتظامی. نشریه علمی دانش انتظامی دفتر تحقیقات کاربردی فرماندهی استان آذربایجان غربی، ۱۵ (۵۷)، ۱۱۴-۹۱. http://journals.police.ir/article_100664.html و [doi: 10.22034/si.2022.100664](https://doi.org/10.22034/si.2022.100664)

عامری، محمدعلی (۱۴۰۳). بایسته‌ها و الزامات تحقق صیانت پیش‌رویدادی در فراجا. فصلنامه نظارت و بازرسی، انتشارات آنالیز، ۱۴ اسفند ۱۴۰۳. http://journals.police.ir/article_104186.html و [doi: 10.22034/si.2025.104186](https://doi.org/10.22034/si.2025.104186)

عامری، محمدعلی، ناظمی، محمدرضا، و قاسمی، سیدشجاع‌الدین (۱۴۰۲). نقش فرماندهان و مدیران در پیشگیری از جرائم کارکنان. فصلنامه نظارت و بازرسی، ۶۴ (۱۸)، ۶۷-۳۷. http://journals.police.ir/article_102266.html و [doi: 10.22034/si.2024.102266](https://doi.org/10.22034/si.2024.102266)

عشایری، طاهّا، جهان‌پرور، طاهره، تاملی، حمیدرضا، و عباسی، الهام (۱۴۰۱). مطالعه عوامل مؤثر بر ظهور فساد اداری و الگوهای پیشگیری از آن به روش استقرایی فراترکیب کیفی. فصلنامه نظارت و بازرسی، ۱۶ (۶۱)، ۴۶-۱۳. http://journals.police.ir/article_99509.html و [doi: 10.22034/si.2022.99509](https://doi.org/10.22034/si.2022.99509)

غفوریان اصل، محمد، زنگنه، رضا و سالمی، کوروش (۱۴۰۰). بررسی تأثیر اجرای طرح سفیر صیانت بر کاهش ارتکاب جرائم کارکنان. فصلنامه نظارت و بازرسی، ۱۵ (۵۸)، ۱۸۰-۱۶۱. http://si.jrl.police.ir/article_98265.html و [doi: 10.22034/si.2021.98265](https://doi.org/10.22034/si.2021.98265)

کریمایی، علی اعظم (۱۳۸۴). دانستنی‌های حفاظت اطلاعات. تهران: حدیث کوثر.

لشکری، عبدالله، و پاک‌نهاد، محمدرضا (۱۴۰۲). ارائه مدل عوامل شکل‌گیری فساد اداری با تأکید بر جرم اخذ رشوه. فصلنامه نظارت و بازرسی، ۶۳ (۱۷)، ۱۳۶-۱۱۱. http://journals.police.ir/article_100366.html و [doi: 10.22034/si.2023.100366](https://doi.org/10.22034/si.2023.100366)

مارش، یان، ملویله، گینور، مورگان، کیت، نوریس، گارت، و والکینگتن، ژئو (۱۳۹۳). نظریه‌های جرم. ترجمه حمیدرضا ملک محمدی، تهران: نشر میزان.

محمّدپور، آرش، و ادیبی، علیرضا (۱۴۰۲). اثربخشی اقدامات صیانتی در پیشگیری از وقوع جرم ارتشاء توسط کارکنان فراجا (مورد مطالعه فاتب). فصلنامه نظارت و بازرسی، ۶۶ (۱۷)، ۱۷۴-۱۳۷. http://journals.police.ir/article_101718.html و [doi: 10.22034/si.2023.101718](https://doi.org/10.22034/si.2023.101718)

محمدپور، احمد (۱۳۹۰). روش تحقیق کیفی ضد روش. تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.

معظمی گوررزی، سجاد، داودی گرمارودی، هما، و سماواتی پیروز، امیر (۱۴۰۱). بررسی علل وقوع جرائم و تخلفات سربازان وظیفه از منظر ره‌یافت‌های جرم‌شناسی، فصلنامه علمی نظارت و بازرسی، ۱۶(۶۲)، ۸۸-۶۱. http://journals.police.ir/article_100243.html doi: 10.22034/si.2023.100243

معین، محمد (۱۳۷۵). فرهنگ معین. چاپ هفتم، تهران: انتشارات امیرکبیر.

نبوی‌نژاد، محسن (۱۳۹۱). نقش فرماندهان در صیانت امنیتی. تهران: دانشگاه جامع علوم انتظامی امین.

نجفی ابرندآبادی، علی‌حسین (۱۳۷۴). تقریرات جرم‌شناسی (نظریه‌های جرم‌شناسی). به کوشش فاطمه قناد، دوره کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.

نجفی ابرندآبادی، علی‌حسین، و هاشم‌بیکی، حمید (۱۳۹۰). دانشنامه جرم‌شناسی. تهران: گنج دانش

Amagnya, M.A., Akinlabi, O.M. and Bello, P.O. (2025), "Police officers' assessments of factors that contribute to police corruption in Ghana", Policing: An International Journal, Vol. 48 No. 1, pp. 98-117. <https://doi.org/10.1108/PIJPSM-04-2024-0061>

Balogun, Anthony Gbenro. (2023). Examining the interplay of perceived organizational justice and psychological contract breach on police corruption in Nigeria. Policing: A Journal of Policy and Practice, 17 (103), 1- 18. <https://doi.org/10.1093/police/paac103>

Becker, H. S. (1963). Outsiders: Studies in the sociology of deviance. New York: Free Press.

Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology, (3)2, 77-101. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1191/1478088706>

Briody, M., & Prenzler, T. (2020). The New Zealand Police Early Intervention System: A review of implementation and impact issues. International Journal of Police Science & Management, 22(3), 297-307. <https://doi.org/10.1177/1461355720931891>

Borry, E. L. (2011). Ethical climate in the public sector: Its influence on rule bending. In Public Management Research Conference, New York: Maxwell School, Syracuse University, Syracuse

Boyatzis, R. E. (1998). Transforming qualitative information: thematic analysis and code development, Sage

- Chao, Y. H. (2022). Critical criminology: Past, present, and future. *Contemporary Challenges: The Global Crime, Justice and Security Journal*, 3, 28-44. <https://doi.org/10.2218/ccj.v3.7032>
- Gölbaşı, S. (2008). *Kentleşme ve Suç*. İstanbul: On İki levha Yayıncılık.
- Schrager, L. S., & Short Jr, J. F. (1978). Toward a sociology of organizational crime. *Social problems*, 25(4), 407-419. <https://doi.org/10.2307/800493>
- Scher, B. D., Neufeld, S. D., Butler, A., Bonn, M., Zakimi, N., Farrell, J., & Greer, A. (2023). "Criminalization Causes the Stigma": Perspectives From People Who Use Drugs. *Contemporary Drug Problems*, 50(3), 402-425. <https://doi.org/10.1177/00914509231179226>
- Sekerka, L. E., & Zolin, R. (2007). Rule-bending: Can prudential judgment affect rule compliance and values in the workplace?. *Public Integrity*, 9(3), 225-243. [DOI:10.2753/PIN1099-9922090302](https://doi.org/10.2753/PIN1099-9922090302)
- Shantz, Jeff. (2012). *Radical Criminology: A Manifesto*. PJ Lilley: Vancouver
- Simpson, C. R., & Kirk, D. S. (2023). Is police misconduct contagious? Non-trivial null findings from Dallas, Texas.
- Soley, S. (2017). *White collar crime: The role of the firm in occupational crime* (Unpublished Doctoral Dissertation). University of Pennsylvania: U.S.A
- Khan, S., Ahmed, A., & Ahmed, K. (2020). Enhancing police integrity by exploring causes of police corruption. *Management Science Letters*, 22(6), 2949-2912. [DOI: 2201067/j.msl.0202020226](https://doi.org/10.2201067/j.msl.0202020226)
- Kumssa, Asfaw. (2015). Police Corruption: A Perspective on its Nature and Control. *Donnish Journal of Political Science and International Relations*, 1(1), 1-8. <http://donnishjournals.org/djpsir/pdf/2015/march/Asfaw-Kumssa.pdf>
- Lemert, E.m. (1967). *Human Deviance, Social Problems, and Soal Control*. Englewood Cliffs, N.J: Prentice-Hall.
- Lawson, T & Heaton, T. (2010). *Crime and Deviance*. Mac Millan Press
- McLaughlin, Eugene. (2011). Critical criminology: the renewal of theory, politics and practice. in Mary Bosworth, and Carolyn Hoyle (eds), *What is Criminology?* (Oxford, 2011; online edn, Oxford Academic, 49-61. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199571826.003.0004>
- Oyamada, E. (2020). Combating police corruption in Japan: new challenges ahead?. *Asian Education and Development Studies*, 9(0), 241-216. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/2202222>
- Taştan, S. (2019). White-Collar criminals and organizational criminology: Theoretical perspectives. In *Ethics in Research Practice and Innovation*, 296-322. IGI Global. [DOI: 10.4018/978-1-5225-6310-5.ch016](https://doi.org/10.4018/978-1-5225-6310-5.ch016)
- Young, Jock. (2013). Critical criminology in the twenty-first century: critique, irony and the always unfinished. In *Critical criminology*, 269-292. Willan.

پیوست - برخی مقررات آسیب‌زای مرتبط با فراجا

ردیف	عنوان مقررات	ردیف	عنوان مقررات
۱	قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران	۱۷	قانون امور حسبی مصوب ۱۳۱۹
۲	قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲	۱۸	قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی مصوب ۱۳۸۹
۳	قانون اجرای احکام مدنی مصوب ۱۳۵۶ با اصلاحات	۱۹	قانون خدمت وظیفه عمومی مصوب ۱۳۶۳
۴	قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی فرهنگی مصوب ۱۳۷۹	۲۰	قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی مصوب ۱۳۷۹ با اصلاحات
۵	قانون برنامه پنج ساله دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مصوب ۱۳۷۳	۲۱	آیین نامه اجرایی ماده ۳۱ قانون تأسیس سازمان جمع آوری و فروش اموال تملیکی مصوب ۱۳۷۳
۶	قانون برنامه هفتم پیشرفت مصوب ۱۴۰۳	۲۲	آیین نامه اجرایی حمایت از شهود و مطلعان مصوب ۱۳۹۴
۷	قانون اصلاح قانون جلوگیری از تصرف عدوانی مصوب ۱۳۵۲	۲۳	آیین نامه مدیریت ایمنی حمل و نقل و سوانح رانندگی مصوب ۱۴۰۰
۸	قانون تأسیس وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۲	۲۴	آیین نامه اجرایی نحوه ایجاد، اداره و نظارت بر بازداشتگاه‌های انتظامی مصوب ۱۳۹۱
۹	قانون انتخابات مجلس خبرگان رهبری مصوب ۱۴۰۲	۲۵	آیین نامه اجرایی احراز عنوان ضابط دادگستری مصوب ۱۴۰۲
۱۰	قانون انتخابات ریاست جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۴	۲۶	آئین نامه شیوه نگهداری اموال توقیف شده مصوب ۱۳۹۸
۱۱	قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸	۲۷	آیین نامه نحوه اجرای قرار تعلیق مجازات، آزادی مشروط، قرار تعویق صدور حکم و جایگزین حبس مصوب ۱۳۹۸
۱۲	قانون حمایت از آمران به معروف و ناهیان از منکر مصوب ۱۳۹۴	۲۸	دستورالعمل نحوه اعمال ریاست و نظارت مقامات قضایی بر ضابطان دادگستری مصوب ۱۴۰۲
۱۳	قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲	۲۹	دستورالعمل اجرایی بند ۱۵ قانون احترام به آزادی‌های مشروع و حفظ حقوق شهروندی مصوب ۱۳۸۳
۱۴	قانون توریع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱	۳۰	دستورالعمل اجرایی کنترل مجرمان حرفه‌ای و سابقه دار مصوب ۱۳۹۷
۱۵	قانون مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۶۷	۳۱	دستورالعمل تشکیل یگان‌های حفاظت در دستگاه‌های اجرایی مصوب ۱۴۰۰
۱۶	قانون نظام صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲	۳۲	